

ПСИХОЛОГІЧНИЙ КЛІМАТ СТУДЕНТСЬКОЇ ГРУПИ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ МОТИВАЦІЇ

Вітченко Тетяна

У сучасних умовах розвитку системи вищої освіти особливого значення набуває вивчення соціально-психологічних чинників, що впливають на ефективність навчальної діяльності студентів. Зростання вимог до якості освіти, необхідність формування професійних компетентностей та здатності до ефективної взаємодії в колективі зумовлюють потребу в дослідженні психологічного клімату студентської групи як важливого ресурсу освітнього процесу.

Сучасна освітня парадигма орієнтується не лише на засвоєння знань, але й на розвиток особистості студента, його комунікативних, соціальних та рефлексивних умінь, що забезпечують успішну професійну та соціальну адаптацію. У цьому контексті особливого значення набуває якість міжособистісної взаємодії в академічних групах, яка визначає емоційний фон навчання, рівень довіри та відкритості у спілкуванні, а також готовність студентів до співпраці та взаємопідтримки.

Крім того, трансформаційні процеси в освіті, пов'язані з упровадженням дистанційних та змішаних форм навчання, зростанням інформаційного навантаження та загальним підвищенням рівня стресогенності середовища, посилюють значення психологічного клімату як чинника стабілізації емоційного стану студентів. Саме в межах навчальної групи формується мікросоціальне середовище, яке може як сприяти розвитку мотивації, активності та відповідальності, так і, навпаки, провокувати зниження інтересу до навчання, емоційне виснаження та дезадаптацію [1, 2].

Метою дослідження є теоретичний аналіз особливостей психологічного клімату студентської групи та дослідження його впливу на формування навчальної мотивації, активності та залученості здобувачів вищої освіти.

Особлива увага приділяється виявленню специфіки впливу психологічного клімату студентської групи на формування навчальної мотивації, рівень активності та залученості здобувачів вищої освіти. Аналізується роль міжособистісних взаємин, групової згуртованості, довіри та емоційного комфорту як ключових чинників, що визначають характер мотиваційної сфери студентів .

Психологічний клімат студентської групи розглядається в сучасній психології як складне багаторівневе явище, що відображає характер міжособистісних взаємин, емоційний стан групи та особливості спільної діяльності її членів. Він виконує регулятивну функцію, впливаючи на поведінку, активність і мотивацію студентів у навчальному процесі. У структурі психологічного клімату доцільно виділяти когнітивний, емоційний та поведінковий компоненти, які взаємодіють між собою та забезпечують ефективне функціонування групи як соціальної системи [1, 2].

Когнітивний компонент пов'язаний із сприйняттям і оцінкою студентами один одного, рівнем усвідомлення групових норм і цінностей, а також розумінням власного місця в групі. Емоційний компонент відображає загальний емоційний фон, рівень задоволеності міжособистісними взаєминами, наявність довіри та підтримки. Поведінковий компонент проявляється у характері взаємодії студентів, стилях спілкування, готовності до співпраці та участі у спільній діяльності. У гармонійному поєднанні ці компоненти сприяють формуванню сприятливого психологічного клімату, що позитивно впливає на навчальну діяльність [2].

Деадаптація у студентському середовищі проявляється у зниженні рівня навчальної мотивації, униканні участі в групових формах роботи, труднощах у встановленні контактів та підвищенні рівня тривожності. Такі прояви свідчать про порушення соціально-психологічної взаємодії в групі та виснаження психологічних ресурсів особистості. У цьому контексті особливого значення набуває формування

позитивного психологічного клімату як умови підтримки психоемоційного благополуччя студентів.

У сприятливому кліматі домінує внутрішня мотивація, що проявляється у зацікавленості навчальним процесом, прагненні до саморозвитку та досягнення успіху. Студенти демонструють більшу активність, ініціативність та відповідальність за результати своєї діяльності. Натомість у несприятливому кліматі посилюється роль зовнішніх мотивів, таких як уникнення покарання або формальне отримання оцінок, що знижує ефективність навчання .

Важливим елементом психологічного клімату є групова згуртованість, яка відображає ступінь єдності групи, взаємної підтримки та орієнтації на спільні цілі. Високий рівень згуртованості сприяє формуванню позитивного емоційного середовища, підвищує рівень довіри між студентами та стимулює їх до активної участі в навчальному процесі. У таких умовах зростає рівень взаємодопомоги, що позитивно впливає на мотивацію та академічну успішність [3,7].

Низький рівень згуртованості, навпаки, супроводжується фрагментацією групи, наявністю підгруп, конфліктами та відсутністю спільних цінностей. Це призводить до зниження рівня комунікації, обмеження взаємодії та формування негативного ставлення до групової діяльності. У таких умовах навчальна мотивація знижується, а студенти можуть демонструвати пасивність або відчуженість .

Особливу роль у формуванні психологічного клімату відіграють стилі міжособистісної взаємодії, зокрема поведінка у конфліктних ситуаціях. Конструктивні стилі, такі як співпраця та компроміс, сприяють покращенню клімату, формуванню довіри та взаємоповаги. Водночас деструктивні стратегії, зокрема суперництво або уникання, можуть погіршувати психологічну атмосферу та знижувати рівень мотивації студентів [3].

Не менш значущою є роль соціальної підтримки у межах студентської групи. Підтримка з боку одногрупників сприяє формуванню позитивного ставлення до

навчання, допомагає долати труднощі та знижує рівень стресу. У сприятливому кліматі студенти більш охоче звертаються за допомогою та надають її іншим, що підсилює відчуття єдності та взаємної відповідальності .

Таким чином, психологічний клімат студентської групи формується під впливом комплексу взаємопов'язаних чинників, серед яких провідну роль відіграють міжособистісні взаємини, групова згуртованість, стилі взаємодії та рівень соціальної підтримки. Його характер безпосередньо визначає рівень навчальної мотивації, активності та ефективності освітньої діяльності студентів. Розуміння цих особливостей є необхідною передумовою для оптимізації освітнього процесу та створення сприятливого середовища для розвитку особистості [1, 2, 3].

Отже, у результаті теоретичного аналізу встановлено, що психологічний клімат студентської групи є складним інтегративним утворенням, яке відображає характер міжособистісних взаємин, емоційний стан та особливості взаємодії її членів. Він виконує важливу регулятивну функцію, впливаючи на поведінку, активність і залученість студентів у навчальний процес.

Доведено, що сприятливий психологічний клімат характеризується високим рівнем довіри, взаємопідтримки, згуртованості та позитивним емоційним фоном, що сприяє формуванню внутрішньої навчальної мотивації, розвитку відповідальності та підвищенню ефективності освітньої діяльності. Натомість несприятливий клімат супроводжується конфліктністю, напруженістю, низьким рівнем соціальної підтримки та може призводити до зниження мотивації, пасивності та емоційного виснаження студентів.

Таким чином, встановлено, що навчальна мотивація формується під впливом як внутрішніх, так і зовнішніх чинників, серед яких психологічний клімат виступає важливим середовищним детермінантом. Саме через якість міжособистісної взаємодії та рівень емоційного комфорту клімат опосередковує активність студентів, їх зацікавленість у навчанні та орієнтацію на досягнення успіху .

Особливу роль у цьому процесі відіграють групова згуртованість, стилі поведінки у конфліктних ситуаціях та рівень соціальної підтримки, які визначають характер взаємодії в групі та впливають на формування мотиваційної сфери особистості. Конструктивні форми взаємодії сприяють підвищенню мотивації та залученості студентів, тоді як деструктивні знижують ефективність навчальної діяльності.

Список використаних джерел

1. Горбенко С. Л., Половинко В. Г. Вплив конфлікту на соціально-психологічний клімат малої соціальної групи. Емпіричне дослідження. Емпіричні матеріали, 2013. URL: <https://elar.navs.edu.ua/jspui/handle/123456789/4447>
2. Ільницька І. А., Блинова О. Є. Соціально-психологічна безпечність освітнього середовища як чинник позитивного психологічного клімату студентської групи. Теоретичні і прикладні проблеми психології, 2019. URL: <https://ekhsuir.kspu.edu/items/04f5b5d1-7c49-49c3-996e-92479eb294ba>
3. Пушкар З., Войтович Г. Соціально психологічний клімат в колективі та чинники, що впливають на його формування. Українська наука, Вип. 18, 2013. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/2830>
4. Левченко В. О. Соціально психологічний клімат в студентських групах. Матеріали V Міжнародної конференції «Соціально-психологічні технології розвитку особистості», Херсон, 2020, с. 203–205 URL: <https://ekhsuir.kspu.edu/handle/123456789/10626>
5. Яковлева С. Д. Соціально психологічний клімат групи та його вплив на суб'єктивне благополуччя студентської молоді. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія «Психологічні науки», 2022, № 1, с. 77–83. DOI: 10.32999/ksu2312 3206/2022 1 10. URL: <https://ekhsuir.kspu.edu/handle/123456789/17260>

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ МІЖСОБИСТІСНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Туркот Наталія

У сучасних умовах цифровізації освітнього процесу, поширення дистанційного та змішаного навчання, соціальної нестабільності й посилення психоемоційного навантаження на молодь проблема міжособистісної взаємодії здобувачів вищої освіти набуває особливої актуальності. Якість спілкування в академічній групі впливає на адаптацію студентів до освітнього середовища, їхню навчальну мотивацію, відчуття психологічної безпеки, рівень довіри, згуртованість і готовність до співпраці. У науковому дискурсі міжособистісна взаємодія розглядається як багатовимірний психологічний феномен, що поєднує когнітивні, емоційні та поведінкові складові й виконує важливу регулятивну функцію у структурі групових процесів [4, 5].

Метою публікації є висвітлення результатів теоретичного та емпіричного дослідження психологічних особливостей міжособистісної взаємодії здобувачів вищої освіти, а також окреслення напрямів психолого-педагогічного впливу, спрямованого на розвиток конструктивної комунікації та поліпшення соціально-психологічного клімату академічних груп. Теоретичним підґрунтям дослідження стали положення про студентський вік як період становлення ідентичності, автономії, соціальної включеності та активного професійного самовизначення [1, 6].

Міжособистісну взаємодію студентів доцільно розглядати як цілісний процес обміну інформацією, емоціями, оцінками й способами поведінки, який реалізується в навчальній, позанавчальній та цифровій комунікації. Її ефективність залежить від розвитку емпатії, комунікативної компетентності, емоційної саморегуляції, толерантності, здатності до співробітництва та конструктивного розв'язання конфліктів. Важливими умовами продуктивної взаємодії в групі є психологічна безпека, позитивний емоційний фон і можливість відкритого висловлення думок без

страху осуду, що підвищує рівень залученості студентів до спільної діяльності [2, 3].

Дослідження проводилося на базі Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. У ньому взяли участь 100 студентів різних факультетів і курсів. Для вивчення психологічних особливостей міжособистісної взаємодії було використано шкалу самооцінки М. Розенберга, опитувальник ERQ-10, методику Томаса–Кілмана, методику діагностики емпатійних здібностей і комунікативної толерантності В. В. Бойка, а також методику оцінки соціально-психологічної атмосфери в групі Ф. Фідлера. Обробка результатів здійснювалася із застосуванням описової статистики, ANOVA та кореляційного аналізу Спірмена.

У ході аналізу встановлено, що міжособистісна взаємодія студентів визначається не однією окремою властивістю, а системою взаємопов'язаних психологічних характеристик. Зафіксовано обернений зв'язок між суперництвом і співробітництвом ($r_s = -0,549$; $p < 0,001$), між компромісом та уникненням ($r_s = -0,401$; $p < 0,001$), а також позитивний зв'язок між компромісом та ідентифікацією як компонентом емпатії ($r_s = 0,199$; $p = 0,048$). Виявлено також статистично значущий зв'язок між когнітивною переоцінкою емоцій і сумарною оцінкою атмосфери в групі ($r_s = -0,295$; $p = 0,003$), а також між загальним балом емпатії та загальним балом комунікативної толерантності ($r_s = 0,293$; $p = 0,003$). Отримані результати підтверджують, що конструктивне спілкування в студентському середовищі спирається на поєднання емоційної зрілості, соціальної чутливості та здатності до діалогічної взаємодії.

Міжособистісна взаємодія здобувачів вищої освіти є складним інтегративним процесом, що охоплює когнітивні, емоційні та поведінкові складові й визначається розвитком емпатії, комунікативної компетентності, емоційної саморегуляції та толерантності. Вона реалізується у навчальній, позанавчальній та цифровій комунікації, впливаючи на адаптацію студентів до освітнього середовища, їхню мотивацію, відчуття психологічної безпеки та рівень згуртованості групи.

Емпіричні результати засвідчили, що ефективність взаємодії ґрунтується на поєднанні емоційної зрілості, соціальної чутливості та здатності до співробітництва, а ключовими ресурсами виступають емпатія, комунікативна толерантність і конструктивне розв'язання конфліктів.

Перспективним напрямом подальших досліджень є аналіз особливостей студентської комунікації в умовах цифровізації, змішаного навчання та мультикультурного освітнього середовища.

Список використаних джерел

1. Arnett J. J. Emerging adulthood: a theory of development from the late teens through the twenties. *American Psychologist*. 2000. Vol. 55, no. 5. P. 469–480.
2. Edmondson A. Psychological safety and learning behavior in work teams. *Administrative Science Quarterly*. 1999. Vol. 44, no. 2. P. 350–383.
3. Fredrickson B. L. The role of positive emotions in positive psychology: the broaden-and-build theory of positive emotions. *American Psychologist*. 2001. Vol. 56, no. 3. P. 218–226.
4. Khavula R. Modern psychology of interpersonal interaction: multi-vectorality of research. *Problems of the Humanitarian Sciences. Psychology*. 2024. No. 54. P. 65–71.
5. Namaziandost E., Kargar Behbahani H., Heydarnejad T. Tapping the alphabets of learning-oriented assessment: self-assessment, classroom climate, mindsets, trait emotional intelligence, and academic engagement are in focus. *Language Testing in Asia*. 2024. Vol. 14, no. 1.
6. Зарицька В., Варакута М., Корсунська В. Комунікативна компетентність як психологічний складник адаптації студентів до онлайн-освіти в умовах невизначеності. *Вісник ХНПУ імені Г. С. Сковороди «Психологія»*. 2025. № 73.